

ВПЛИВ СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ НА РОЗВИТОК СЕПТОРІОЗУ В УМОВАХ ТОВ "КУМИ-2" ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бурдуланюк Алла Олександрівна
кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Burdalla@ukr.net

Приймак Ірина Володимирівна
здобувач вищої освіти
спеціальність 202 «Захист і карантин рослин»
ira.prymack@gmail.com
Сумський національний аграрний університет

Пшениця - одна з найважливіших злакових культур у світі, яка використовується для виробництва хліба, макаронних виробів, круп, кормів та інших продуктів. Це одна з основних культур в світовому сільському

226

Innovative Scientific Research: Balance of Theory and Practical Application

господарстві і важливий джерело харчування для мільярдів людей. Існує кілька видів пшениці, серед яких найбільш поширеними є тверда пшениця (*Triticum durum*) і пшениця м'яка (*Triticum aestivum*). Пшениця належить до родини Poaceae, роду *Triticum* [11].

Історія пшениці як землеробської культури налічує тисячоліття, і вона є однією з найважливіших культур у світовому сільському господарстві. Пшениця вважається однією з найстаріших культур, яку почали вирощувати в південно-західній Азії близько 10-12 тисяч років тому. Пшениця швидко стала однією з основних культур ранніх цивілізацій, таких як Месопотамія (сучасний Ірак) та долина річок Євфрат і Тигр, де вирощування пшениці було одним з основних стовпів сільського господарства. Пшениця поширилася по всьому світу завдяки торгівлі, окультурення нових територій та колонізації. Вона стала важливою культурою в Європі, Африці та Азії, а пізніше і в Америці. Протягом століть велике значення набув селекційний відбір пшениці. Створення нових сортів з більшою врожайністю, стійкістю до захворювань та адаптованістю до різних кліматичних умов допомагало покращувати вирощування пшениці та забезпечувати високий врожай. Сьогодні пшениця залишається однією з найважливіших культур у світі. Сучасні тенденції включають використання біотехнологій для поліпшення сортів, збільшення врожайності та стійкості до стресових умов, а також розвиток стійких до захворювань і шкідників гібридів [9].

На сьогодні створено багато різноманітних сортів, які можуть відрізнятися за такими показниками як врожайність, стійкість до захворювань, якість зерна, тощо. Вибір оптимального сорту для конкретного регіону та умов вирощування є важливим для досягнення високого врожаю [1].

Дослідження проводили в умовах ТОВ "Куми-2" Полтавської області. Господарство зареєстровано за адресою: 37100, Україна, Полтавська область, Лубенський район, смт Чорнухи, вул. Котляревського, буд. 60. Основний вид діяльності: вирощування зернових культур (крім рису), бобових і насіння олійних культур. Також господарство займається розведенням великої рогатої худоби та свиней. [12]. Озима пшениця вирощується на площі 200 га, висівають сорти Софру, Зиск та Ніконія. Сорт Софру включено до Державного реєстру сортів України в 2019 році, країна створення – Франція Сорти Зиск та Ніконія створено в Україні в Селекційно-генетичному інституті - Національному центрі насіннєзнавства та сортовивчення Української академії аграрних наук (UA) і включено до Державного реєстру сортів України відповідно в 2014 та 2000 роках [1].

Під час проведення досліджень на пшениці основною хворобою був септоріоз. Септоріоз озимої пшениці - це захворювання, яке спричиняється грибами з роду *Septoria*, зокрема *Septoria tritici*. Це одне з найпоширеніших та економічно значущих захворювань пшениці, яке може суттєво знижувати врожайність та якість зерна [2, 4].

Характерні ознаки септоріозу включають: появу буруватих або коричневих плям з білими центрами на листках пшениці. Ці плями можуть поширюватися та об'єднуватися, що призводить до засихання листя та загибелі частин рослини [8]. Захворювання може впливати на всю рослину та впливати на розвиток та

Innovative Scientific Research: Balance of Theory and Practical Application

формування зерна. Септоріоз може поширюватися за допомогою інфікованого насіння, залишків рослин, вітру та води. Сприяють розвитку гриба волога та тепла погода [3, 5].

Дослідження проводили в 2023 році. Предметом досліджень були сорти пшениці озимої зарубіжної та вітчизняної селекції, включені до Державного реєстру сортів України [6]. Об'єктом досліджень був збудник *Septoria spp* на листі озимої пшениці. Ступінь прояву, розповсюдженість хвороби, стійкість сортів до ураження септоріозом листя впродовж вегетації визначали за загальноприйнятими методиками [3, 7]. Спостереження та обліки проводили в основні фази розвитку (весняного кушіння, виходу в трубку, колосіння і молочної стиглості зерна) [10]. Результати обліку ураженості септоріозом пшениці в основні фази розвитку озимої пшениці представлені в таблиці 1.

Таблиця 1. Ураження пшениці озимої септоріозом листя залежно від сорту, 2023 р.

Сорт	Ступінь прояву хвороби, %	Розповсюдженість хвороби, %
фаза весняного кушіння		
Софру	2,3	15,2
Зиск	2,8	20,1
Ніконія	5,5	23,5
фаза виходу в трубку		
Софру	5,7	20,0
Зиск	8,6	23,2
Ніконія	11,9	26,7
фаза колосіння		
Софру	12,3	25,3
Зиск	14,5	27,9
Ніконія	20,1	33,4
фаза молочної стиглості		
Софру	15,6	30,0
Зиск	19,0	36,7
Ніконія	25,6	42,1

З таблиці видно, що відсоток прояву хвороби для сорту Софру становить 2,3%, а розповсюдженість хвороби склала 15,2%. Такі дані свідчать про високий рівень поширення цієї хвороби серед пшениці. Відсоток прояву септоріозу для сорту Зиск склав 2,8%, розповсюдженість – 20,1%. Відсоток прояву хвороби у фазу весняного кушіння для сорту Ніконія склала 5,8%, розповсюдженість септоріозу склала 23,5%. Ступінь прояву хвороби та її розповсюдженість збільшувалися для усіх сортів у фазу виходу в трубку. Більший показник ступінь прояву та розповсюдження септоріозу спостерігався на рослинах сорту Ніконія, відповідно 11,9 та 26,7%. Найменшими показники були для сорту Софру, відповідно 5,7 та 20,0 %. На сорті Зиск ступінь прояву хвороби та розповсюдження були проміжними і склали відповідно 8,6%, та 23,2%. У фазу колосіння ступінь прояву хвороби і її розповсюдженість збільшилися для усіх сортів. Тенденція, яка спостерігалася в двох попередніх фазах збереглася і у фазі колосіння, і найвищі показники були для сорту Ніконія, а найменші показники забезпечив сорт Софру. Ступінь прояву септоріозу листя в 2023 році залежно від сорту коливався в межах 15,6-30,0 %,

Innovative Scientific Research: Balance of Theory and Practical Application

розповсюдженість від 30,0% до 42,1 %. Залишилася тенденція, що склалася в попередні фази розвитку, і найвищий ступінь прояву хвороби та розповсюдженість були для сорту Ніконія, відповідно 25,6 та 42,1%, а найменші показники забезпечив сорт Софру, відповідно 15,6 та 30,0%.

Отже, ступінь прояву та розповсюдженість септоріозу в посівах пшениці озимої в умовах ТОВ "Куми-2" Полтавської області в 2023 році залежали від фази вегетації культури та сорту. Найвищою інтенсивність та розповсюдженість септоріозу була в фазах колосіння та молочна стиглість зерна. Спостерігалась залежність між показниками відсоток прояву та розповсюдженість септоріозу листя за сортами, найвищу стійкість прояви сорт Софру, найменшу - Ніконія.

Список використаних джерел

1. Аграрії разом. Перелік сортів. URL: <https://agrarii-razom.com.ua/list-culture-varieties> (дата звернення 28.02.2024).
2. Захист посівів зернових від септоріозу. URL: <https://td-agrohim.com/advice/zahyst-posiviv-zernovyh-vid-septoriozu/> (дата звернення 28.02.2024).
3. Колодійчук В. Д. Практикум із сільськогосподарської фітопатології: навч. посібник / В. Д. Колодійчук, А. І. Кривенко, Н. І. Шушківська. К.: Центр учбової літератури, 2013. 230с.
4. Марков І.Л., Башта О.В., Гентош Д.Т., Дерменко О.П., Піковський М.Й. Підручник. Сільськогосподарська фітопатологія. К., 2017. 476 с.
5. Марютін Ф.М. Септоріоз пшениці. Поширеність, видовий склад збудників, патогенез та біологічні особливості в умовах Східного Лісостепу / Ф.М. Марютін // Карантин і захист рослин. - 2011. - № 10. - С. 5-7.
6. Міністерство аграрної політики та міністерства України. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні. URL: <https://minagro.gov.ua/file-storage/reyst-sortiv-roslin> (дата звернення 28.02.2024).
7. Септоріоз / С.В. Ретьман, С.І. Коломієць, Зібцев В.М. // Захист рослин. 2002. № 5. – С. 4–5.
8. Сухомуд О.Г., Любич В.В. Ступінь прояву та розповсюдження септоріозу листків озимої пшениці залежно від сорту. Селекція і насінництво. 2013. Випуск 103 - С. 248-255.
9. Татаринова В. І., Бурдуланюк А. О., Рожкова Т. О., Деменко В.М. Фітопатогенний контроль агроценозів зернових культур // Вісник СНАУ: Агрономія і біологія – Суми, 2018. Випуск 3 (35) 2018. С. 8 - 13.
10. Татаринова В. І., Бурдуланюк А.О., Рожкова Т.О. Сільськогосподарська фітопатологія. Методичні вказівки для проведення навчальної практики студентами 3 курсу денної форми навчання із спеціальності 202 “Захист і карантин рослин” ОС «Бакалавр» Суми: СНАУ, 2021 р. 32 с.
11. Агроапп. Озима пшениця. URL: <https://agroapp.com.ua/uk/> (дата звернення 28.02.2024).
12. Vkursi Pro. ТОВ Куми-2. URL: <https://vkursi.pro/card/fermerske-hospodarstvo-kumy-2-38480011> (дата звернення 28.02.2024).